

N:o 18.

Ank. till Riksd. kansli den 2 mars 1897, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändringar i lagen om skydd mot yrkesfara.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 129, har herr *D. Bergström* väckt förslag om ändring i och tillägg till gällande lag om skydd mot yrkesfara den 10 maj 1889.

Motionären framhåller till en början otillräckligheten af lagens hygieniska föreskrifter till skydd mot yrkesfara, hvilka föreskrifter återfinnas i dess § 2 mom 3, som lyder:

»Om arbetet bedrifves i slutet rum eller arbetets natur så påfordrar, skall särskildt tillses:

att för hvarje der sysselsatt arbetare finnes luftrum, ej understigande sju kubikmeter, jemte erforderlig luftvexling; dock att i redan befintlig fabrik eller verkstad mindre luftutrymme tillstädjes, der synnerligen verksam anordning för luftvexling vidtages;

att arbetet eger rum vid tillräcklig och tjenlig belysning samt så lämplig värmegrad, som förhållandena medgifva;

att sådana anordningar, hvilka den tekniska erfarenheten anvisat såsom verksamma och arbetets natur medgifver, vidtagas för att hindra dam, gaser eller ångor att spridas i arbetslokalen i en för arbetarnes helsa skadlig mängd; samt

att renlighet iakttages med hänsyn så väl till arbetslokaler som till maskiner och redskap.»

Sedan motionären påpekat, att denna af Riksdagen slutligen antagna lydelse af momentet, fränsetd vissa rent formella redaktionsändringar, i hufvudsak öfverensstämde med arbetareförsäkringskomiténs den 28 juli 1888 afgifna förslag till lag i denna del, omnämner han, att af de myndigheter, hvilka anmodats att yttra sig öfver komiténs förslag, medicinalstyrelsen och tekniska högskolan afgifvit utlåtanden om ifrågavarande moment, och att medicinalstyrelsen derom anført, att de i momentet gifna allmänna föreskrifter till förekommande af sanitära olägenheter torde böra fullständigas och möjligen närmare bestämmas i den mån ökad erfarenhet kunde vinnas genom återkommande inspektioner och deröfver afgifna årsberättelser, hvarefter han ordagrant anför tekniska högskolans yttrande i denna del, deruti högskolan — under framhållande, att den skada, som genom otjenlig luft, dam och skadliga gaser eller ångor kunde tillskyndas arbetaren, i det hela torde vara att anslå högre än den, som förorsakades af tillfälliga olyckshändelser — påpekat såsom önskligt, att någon större utförlighet kunde beredas åt föreskrifterna under ifrågavarande moment, hvilka hade den viktiga uppgiften att tillförsäkra arbetaren ett helsoskydd, som han sjelf hvarken förstode eller förmådde att åvägabrunga, och anført, att dessa föreskrifter, hvilka, affattade så som komiterade föreslagit, vore så att säga ställda i skuggan af de många speciella föreskrifter, som under mom. 2 gifvits för att skydda arbetaren mot olycksfall, visserligen svårligen kunde så detaljeras som de till mom. 2 hörande, men att det dock ville synas, som om lagen borde kunna, mera än som skett, framhålla vissa olika slag af åtgärder, som för skyddande af arbetarnes helsa kunde och borde vidtagas, samt framlagt och motiverat förslag till förändrad lydelse af momentet i fråga.

Härefter fortsätter motionären:

Redan vid tiden för nu ifrågavarande lags tillkomst hade man sålunda på sakkunnigt håll insett önskvärdheten af en närmare specialisering af de hygieniska föreskrifterna. Man hade också förutsett, att den tid skulle komma, då ökad erfarenhet skulle påkalla och möjliggöra ett fullständigande af dessa föreskrifter.

De återkommande inspektionerna och de deröfver afgifna årsberättelserna hade, såsom medicinalstyrelsen väntat, gifvit tydligt vid hand, att en revision af hithörande bestämmelser vore af nöden, för så vidt man ville afhjelpa de stora missförhållanden i hygieniskt afseende, som vore rådande i en mängd arbetslokaler.

Redan i de första sammandragen af yrkesinspektörernas berättelser, för åren 1890 och 1891, hade kommerskollegium anmärkt åtskilliga

olägenheter och missförhållanden i hygieniskt afseende. I det närmast följande sammandraget, för år 1892, yttrade kommerskollegium rörande de af inspektörerna inhemtade erfarenheterna om de hygieniska förhållandena i fabrikena bland annat följande:

»Dervid vore först att märka den stora svårigheten att öfvervinna vederbörandes obenägenhet eller likgiltighet för arbetslokalernas renhållning. Det lärer t. ex. icke vara ovanligt, att uti arbetslokaler golf, väggar och tak äro så smutsiga, att det synes som om rengöring der ej på årtal förekommit. Äfven i andra afseenden lemna renhållningen mycket öfrigt att önska. Yrkesinspektörernas framställningar om rengöring efterkommas nog i de flesta fall för tillfället. Men likgiltigheten för renlighet fortfar likväl hos såväl arbetsgifvare som arbetare; och är det icke ovanligt att inom kort lokalerna åter befinna sig i lika bedröfligt tillstånd som förut.

Ventilationen inom fabrikslokalerna lärer jemväl ofta vara bristfällig. I Stockholm t. ex. inträffar ej sällan, att till arbetslokaler användas rum, som egentligen varit afsedda till bostäder, och der eldstäderna utgöras af vanliga kakelugnar, samt att annan luftvexling än genom dörrar och fönster saknas. Under den kalla årstiden blir luften i dessa rum, särdeles då gas eller fotogén användes som lysmateriel, mot slutet af arbetsdagen nästan outhärdlig.

Äfven i arbetslokaler, som från början varit för sitt ändamål afsedda, bestå ventilationsanordningarna mycket ofta endast deruti, att ventiler eller andra öppningar finnas anbragta, hvarigenom frisk luft inkommer och förskämd utgår. Men då vid denna anordning den kalla luften vintertiden åstadkommer ett obehagligt drag, stänger arbetaren, som vanligen föredrager värme äfven med oren luft, de öppningar, hvarigenom ren luft skulle inkomma.

Yrkesinspektörerna hafva bemödat sig att genom meddelade upplysningar om luftvexlingsanordningar, afpassade för de olika behofven, söka råda bot för nu berörda olägenheter, men likgiltigheten och vanan äro beträffande dessa förhållanden svårare att öfvervinna än i fråga om andra skyddsanordningar.»

I det af kommerskollegium utarbetade sammandraget för 1894 hette det:

»Likasom under föregående år visar den erfarenhet, som vunnits vid de verkställda inspektionerna, huru otillfredsställande de hygieniska förhållandena inom fabriks- och andra arbetslokaler ofta äro. Och detta gäller fortfarande ej allenast sådana lokaler, inom hvilka sjelfva tillverkningen eller arbetet är af beskaffenhet att, derest ej särskilda an-

ordningar vidtagas, menligt inverka på arbetarnes helsa, utan äfven i fråga om andra rörelser, beroende der på dålig ventilation, bristande renhållning, otjenlig eller ofullständig belysning, otillräckligt luftrum m. m. inom arbetslokalerna, hvilka ock ej sällan äro för sitt ändamål i allmänhet olämpliga.»

I yrkesinspektörernas in extenso tryckta berättelser för år 1895 förekomme utförliga redogörelser för de mångfaldiga bristerna i hygieniskt afseende i de under inspektion stående arbetslokalerna. Så inledde t. ex. yrkesinspektören i södra distriktet ett kapitel om »Renhållning och ventilation» på följande sätt:

»I dessa afseenden är mycken förbättring att önska. Likgiltigheten för arbetslokalernas renhållning är ganska allmän, och en varaktig förbättring häruti torde endast så småningom kunna uppnås. Jag har flerstädes föreslagit slamfärgning eller kalkstrykning af väggar och tak, hvarigenom lokalen blifver ljusare, till fördel äfven för arbetet.

Särskildt inom stärkelsefabrikationen tyckes man på flera ställen hafva alldeles glömt hvad renhållning är. Jag har besökt stärkelsefabriker, der golfvet är satt af kullriga gatstenar, mellan hvilka våt potatismassa varit stadd i förruttnelse, väggar och tak varit öfverklädda med dam och spindelväf samt fönsterna, der de ej igensatts med brädlappar, varit så öfverdragna af smuts och dam, att endast halfdager rådt i fabriken — och i dessa fabriker tillverkas en matvara.»

När man finge läsa dylika skildringar, måste man gifva vederbörande yrkesinspektör rätt i, att det vore mycken förbättring att önska i arbetslokalerna i hygieniskt afseende. Men, såsom särskildt yrkesinspektören i östra distriktet upprepade gånger framhållit i sina berättelser, någon allmän förbättring i hithörande afseenden torde icke stå att vinna, förrän § 2 mom. 3 i lag angående skydd mot yrkesfara erhöle en bättre och fullständigare formulering.

De ändringar och tillägg, som sistnämnde inspektör föreslagit till införande i mom. 3, afsåge:

att erforderlig luftvexling skulle ega rum under hela arbetstiden, der arbetet bedrefves i slutet rum, och att den för arbetsrummets ventilation införda friskluften skulle under kall årstid dessförinnan vara till tjenlig grad uppvärmd;

att invändiga väggar och tak i hvarje verkstadslokal med dertill hörande passager, trappgångar etc., som ej inom viss tid (7 år) blifvit oljemålade eller bestrukna med fernissa, skulle aftvättas med kalkvatten efter högst 14 månaders mellantid hvarje gång. Om nämnda ytor inom viss tid (7 år) varit oljemålade eller bestrukna med fernissa, skulle de

med högst ett års mellantid blifva aftvättade med hett tvål- eller såp-
vatten;

att industriidkare inom sådan näring, hvilken kunde medföra ohelsa genom uppkomsten af dam och skadliga gaser, skulle åläggas att regelbundet vidtaga åtgärder för renhållning af arbetslokalernas tak, väggar och golf, hvilka sistnämnda särskildt borde gifvas en för renlighetens underhållande lämplig beskaffenhet.

Då på senare tider allmänna uppmärksamheten inom vårt land blifvit rigtad på nödvändigheten att med tillitande af alla vetenskapens och den praktiska erfarenhetens hjälpmedel söka förhindra utbredningen af smittosamma och förödande sjukdomar, särskildt inom de breda folklagren, tycktes det nästan säga sig sjelft, att en revision borde verkställas af de bestämmelser i nu ifrågavarande lag, som gälde de hygieniska förhållandena i arbetslokalerna. Att yrkesinspektionen egnat den allvarligaste uppmärksamhet åt denna sak, bevisades tydligt af det cirkulär angående arbetslokalers luftvexling, belysning och renhållning, som utarbetats och antagits vid yrkesinspektörernas nyligen hållna sammanträde inför vederbörande ledamot af kommerskollegium.

Detta cirkulär, hvilket motionären fogat såsom bilaga till sin motion, vore emellertid icke nog. Det innehölle många värdefulla anvisningar, men deraf följde icke, att det komme att leda till efterföljd. I förhoppning att lagstiftningen måtte finnas villig att lemna yrkesinspektionen allt det stöd, hvaraf den kunde vara i behof under sina människovänliga och samhällsnyttiga bemödanden på detta viktiga område, ville motionären föreslå Riksdagen i skrifvelse anhålla, det regeringen måtte, efter sakkunniges hörande, inkomma med förslag till ändrad lydelse § 2 mom. 3 i lag angående skydd mot yrkesfara.

Sedan motionären härefter erinrat, att han vid 1894 års riksdag framlagt förslag till ett tillägg till § 9 i lagen om skydd mot yrkesfara, innefattande, till påpekande af den möjliga påföljden för yrkesidkare af underlåtenhet att efterkomma af yrkesinspektör skriftligen honom meddelad skyddsanvisning, en hänvisning till 14 kap. 9 och 17 §§ strafflagen, jemförda med 6 kap. samma lag, äfvensom att utskottet motsatt sig detta förslag dels af formelt skäl och dels på annan grund, fortsätter han vidare:

Ändamålet med förslaget om en hänvisning i lag angående skydd mot yrkesfara till dessa bestämmelser i allmänna lagen vore att söka bereda yrkesinspektörerna ett behöfligt stöd i deras verksamhet gent emot ovilliga eller motsträfviga yrkesidkare. Att ifrågavarande strafflagsbestämmelser kunde ega tillämpning, när personer lede skada genom

olycksfall i arbete i följd af yrkesidkares uraktlåtenhet att efterkomma af yrkesinspektören meddelad skyddsanvisning, derom rådde intet tvifvel. Frågan vore endast, om man i sjelfva lagen angående skydd mot yrkesfara skulle kunna få inrymd en tydlig bestämmelse, som vid behof kunde af yrkesinspektören åberopas.

Om man genomginge yrkesinspektörernas senaste berättelser och inhemtade hvad de hade att förmåla om vissa yrkesidkares obenägenhet att efterkomma yrkesinspektörernas skyddsanvisningar, skulle man snart få en annan uppfattning i fråga om en dylik erinrans behöflighet, än lagutskottet hade för tre år sedan. Yrkesinspektören i södra distriktet skrefve i sin berättelse för år 1895: »Af 138 förut (d. v. s. af företrädare inom detta distrikt) inspekterade arbetsställen, som jag under året besökt, har jag endast funnit 10, der förut gifna meddelanden blifvit så efterkomna, att inga vidare erinringar nu varit behöfliga.» Äfven om detta uttalande ej finge uppfattas så, att samtliga 128, som behöfde ytterligare erinringar, skulle helt och hållet försummat att följa de af yrkesinspektören meddelade anvisningarna, så finge det väl medgifvas, att det anförda förhållandet vittnade om en så höggradig och vidt utbredd vårdslöshet, att erinringarna till de vårdslöse väl kunde behöfva skärpas genom en i lagen angående skydd mot yrkesfara inryckt hänvisning till den straffpåföljd, som enligt allmänna lagens stadganden kunde framkallas genom en dylik uraktlåtenhet.

Yrkesinspektören i nuvarande östra (förut i norra) distriktet hade i sin berättelse för år 1894 äfven ifrågasatt en annan väg för att bereda lagens föreskrifter och yrkesinspektörernas anvisningar nödig effektivitet. Kommerskollegiets sammandrag af yrkesinspektörernas berättelser för år 1894 förmålde härom följande:

»Sistbemälda yrkesinspektör har vidare uttalat den åsigt, att i de fall, då föreskrifterna i 2 § af lagen angående skydd mot yrkesfara icke af vederbörande yrkesidkare iakttoges, det i 8 § samma lag anvisade förfarande för att i berörda hänseende vinna rättelse icke vore nog verkamt. Äfven om yrkesidkaren icke hörsammat förnyad anmaning af yrkesinspektören att vidtaga viss anordning i de afseenden, hvarom i lagens 2 § stadgades, medförde anmälan, som af inspektören derefter om förhållandet gjordes hos Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, i allmänhet endast, att yrkesidkaren ålades att inom viss tid hafva utfört anordningen. Först i fall han underlåte att ställa sig detta föreläggande till efterrättelse, drabbades yrkesidkaren af ansvar enligt 9 §, hvarjemte den föreskrifna anordningen skulle på hans bekostnad verkställas genom polismyndigheten. Det kunde emellertid äfven inträffa, att yrkesidkaren

inom den förelagda tiden i föreskrifvet hänseende vidtagit anordning, men att denna icke vore af beskaffenhet att vid sedermera verkställd inspektion kunna af yrkesinspektören godkännas såsom för ändamålet tillfyllestgörande eller eljest lämplig. Då måste å nyo anmälan i saken göras hos länsstyrelsen för att erhålla ett förnyadt föreläggande för yrkesidkaren. Samma procedur, som i sig sjelf vore förbunden med ganska mycken tidsutdrägt, helst, der yrkesidkaren det äskade, äfven sådan förening eller nämnd, som i 8 § omförmäldes, skulle lemnas tillfälle att hos länsstyrelsen yttra sig i ärendet, kunde sålunda behöfva upprepas flera gånger, innan anordningen i fråga blefve på vederbörligt sätt verkställd. Detta förhållande, att utförandet af en utaf yrkesinspektören på grund af föreskrifter i lagen angående skydd mot yrkesfara anvisad skyddsanordning kunde under lång tid fördröjas, utan att yrkesidkaren därför drabbades af något ansvar, vore af beskaffenhet att menligt inverka på yrkesinspektörernas ställning till såväl arbetsgifvare som arbetare samt i allmänhet på inspektörernas verksamhet för öfvervakandet af meranämnda lags efterlefnad. Yrkesinspektören i norra distriktet anser, att en ej oväsentlig rättelse härutinnan skulle kunna vinnas, om 9 § erhöile en förändrad lydelse af ungefärligen följande innehåll: 'Underlåter yrkesidkare på vederbörande yrkesinspektörs förnyade skriftliga uppmaning att inom deri bestämd tid vidtaga erforderliga åtgärder för att bringa viss anordning till öfverensstämmelse med hvad derom i § 2 stadgas, eller att ställa sig till efterrättelse sådana förelägganden eller förbud, hvarom i § 8 sägs, straffas med böter från och med tio till och med femhundra kronor.'

Då det syntes obestriddigt, att, utöfver hvad som funnes stadgad i §§ 8 och 9 af lag angående skydd mot yrkesfara, något ytterligare borde åtgöras i lagstiftningsväg för att underlätta yrkesinspektörernas bemödanden att få gällande lag tillämpad, men då ett för Riksdagen antagligt förslag till tillägg i antydt syfte till lag angående skydd mot yrkesfara ej torde kunna framkomma utan föregående allsidig pröfning, ville motionären hemställa, att Riksdagen måtte begära, att regeringen, efter sakkunniges hörande, måtte låta utarbета ett dylikt förslag att föreläggas Riksdagen.

Till sist anför herr Bergström:

Det vore, såsom yrkesinspektörernas berättelser upplyste, icke allenast från arbetsgifvarnes, utan äfven från arbetarnes sida, som motstånd förekomme mot tillämpning af lagens bestämmelser och användning af föreskrifna skyddsanordningar. Med anledning häraf hade yrkesinspektören i mellersta distriktet i sin berättelse för år 1895 anmärkt, att,

»då det ej är föreskrifvet, att lagen angående skydd mot yrkesfara skall finnas anslagen i arbetslokal, så kunna ej arbetarne i allmänhet känna innehållet af denna lags 3 §, som ålägger dem att 'medverka till uppnående af det med denna lag åsyftade ändamål'.»

I flera likartade lagar och förordningar funnes föreskrifvet, att de skulle vara anslagna i arbetslokalerna. Så vore t. ex. fallet med den s. k. fosforlagen. Det syntes också vara en naturlig konsekvens af hvad som redan funnes föreskrifvet i 2 § 4 mom. af lag angående skydd mot yrkesfara, att en dylik föreskrift stadgades beträffande denna lag. Denna föreskrift torde lämpligen kunna fogas som tillägg till 2 § 4 mom.

På grund af hvad motionären sålunda anfört, hemställer han,

1) att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att regeringen ville, efter sakkunniges hörande, framlägga

a) förslag till ändrad lydelse af § 2 mom. 3 i lag angående skydd mot yrkesfara;

b) förslag till nya bestämmelser i nämnda lag, i syfte att underlätta yrkesinspektörernas bemödande att få lagen tillämpad;

2) att Riksdagen måtte besluta följande tillägg till § 2 mom. 4 i lag angående skydd mot yrkesfara:

I hvarje arbetsrum skall denna lag genom yrkesidkarens försorg vara på lämpligt ställe anslagen.

Beträffande motionärens framställning, såvidt den afser införande uti lagen om skydd mot yrkesfara af mera detaljerade hygieniska bestämmelser än de nu i detta hänseende gällande, så underskattar utskottet alldeles icke vigten af sanitära stadganden, hvilka äro egnade att förebygga faror för arbetarens lif och helsa, större och vådligare än faran för rena olycksfall i arbetet, men utskottet håller dock före, att nu befintliga stadganden härutinnan, rätt tillämpade, uppfylla det med dem åsyftade ändamål. Mera detaljerade föreskrifter, gällande lika för alla olika arter af industriell verksamhet, skulle nemligen, anser utskottet, komma att i många fall i tillämpningen visa sig å ena sidan för ändamålet, att lemna arbetaren vederbörligt skydd, öfverflödiga och å andra sidan för arbetsgifvaren alltför kostsamma och betungande, under det de nu gällande, mera allmänt hållna bestämmelserna i detta afseende, utfyllda af en sakkunnig yrkesinspektörs åtgärder i enlighet med stadgandet i 5 § 2 mom. af ifrågavarande lag: »Yrkesinspektör har att i

sin verksamhet städse akta på, huru i hvarje särskildt fall ändamålet med denna lag må utan oskäligen kostnad vinnas med minsta olägenhet för yrkesidkaren», torde vara mera lämpade att i de enskilda fallen åstadkomma en riktig sakernas ordning utan åsidosättande af vare sig arbetarnes rättmätiga fordran på skydd för sin helse under arbetet eller industriidkarens ekonomiska intresse.

Hvad angår motionärens förslag om införande i lagen af nya bestämmelser i syfte att underlätta yrkesinspektörernas bemödanden att få densamma tillämpad, är utskottet af samma åsigt som lagutskottet vid 1894 års riksdag, att en erinran derom, att arbetsgifvare, som genom någon sin uraktlåtenhet gifvit upphof till olycksfall af svårare eller lindrigare art, derigenom gör sig saker till ansvar, torde vara temligen obehöfelig, och tror, att bestämmelserna i lagens §§ 8 och 9 äro så effektiva som de kunna vara utan att i yrkesinspektörernas händer läggas en makt, alltför stor för att den icke i många fall skulle föranleda till missbruk; och utskottet vill, i anledning af motionärens framställning i denna del, påpeka, att om en industriidkare vidtagit en af Kongl. Maj:ts befallningshafvande honom föreskrifven anordning i det afseende, hvarom i lagens 2 § stadgas, på ett icke för ändamålet tillfyllestgörande eller olämpligt sätt, han icke lär endast på den grund, att han dock vidtagit åtgärd, kunna undgå det i § 9 bestämda ansvar för sin försummelse.

Till sist vill utskottet uttala, att det af motionären föreslagna nya stadgandet i lagen, att densamma skulle genom vederbörande yrkesidkares försorg vara i hvarje arbetsrum på lämpligt ställe anslagen, synes utskottet skäligen öfverflödigt och betydelselöst. Det är föga troligt, att arbetarne i allmänhet försumma att taga kännedom om stadgandena i en lag, hvilken så nära som den nu ifrågavarande berör dem sjelfva och deras verksamhet, och om arbetsgifvarens deri föreskrifna förpligtelser till deras skydd, äfven om lagen ej finnes för dem på arbetsplatsen tillgänglig. Skulle så ej vara förhållandet, torde i allt fall denna brist icke blifva afhjelpat genom att lagen blefve, på sätt motionären föreslagit, anslagen i arbetsrummen. Liknande föreskrifter på andra områden hafva visat sig vara till endast föga eller intet gagn.

Af hvad utskottet sålunda anfört, föranlåtes utskottet hemställa,

- 1) att motionärens under mom. 1 gjorda hemställan icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda; och

2) att motionärens framställning under mom. 2
ej heller må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 2 mars 1897.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herr *E. Svensson*, som ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till motionärens under mom. 2 gjorda hemställan.

Herrar *Nilsson* och *F. Andersson* ha begärt få här antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.